

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

Черкасова Володимира Федоровича

на дисертацію Чжоу Є «Проектування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта

(Музичне мистецтво)

1. Актуальність теми дисертаційної роботи.

В умовах сучасних євроінтеграційних процесів особливо цінними є дослідження спрямовані на вивчення теоретичних і практичних проблем музичної педагогіки, які можуть стати важливим джерелом для розвитку сучасної теорії і практики музично-педагогічної освіти. З огляду на зазначене, дисертаційна робота Чжоу Є «Проектування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів» є доцільною і вартісною.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота є складовою комплексного тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» та становить частину наукової теми «Методологія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії в контексті художньо-естетичних інновацій мистецької освіти» (реєстраційний номер 0114U007160) кафедри музичного мистецтва і хореографії Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 1 від 31.08.2017).

3. Наукова новизна отриманих результатів дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що в дисертації висвітлено феноменологію художньо-емоційного досвіду в міждисциплінарному науковому дискурсі та у проєкції на фортепіанну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва в координатах їх функціонально-методичного взаємозв'язку. Здобувачем визначено сутність підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів; побудовано компонентну структуру досліджуваного феномену, який складається з гностично-антропологічного, ціннісно-інтенціонального, творчо-праксеологічного компонентів. Крім того, розроблено методику проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів, яка містить наступні педагогічні умови: стимулювання генерації та диференціації художньо-естетичних емоцій у музично-перцептивному та мистецько-аналітичному процесах; спрямування музично-аналітичної діяльності на формування та систематизацію ментальних уявлень щодо художньо-емоційних конотацій елементів музичної лексики; актуалізація художньо-емоційного досвіду як чинника самопроєктування педагогічно-перформативної діяльності. До того ж автором дисертації розроблено критерії та показники оцінювання підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів.

4. Практичне значення результатів дослідження.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що дисертанткою запропоновано й експериментально перевірено методику формування художньо-емоційного досвіду школярів у гуртках навчання гри на фортепіано; розроблено та експериментально запроваджено засвоєння майбутніми учителями музичного мистецтва художньо-асоціативного, образно-смыслового потенціалу фортепіанного репертуару; запропоновано педагогічні умови та методи, які можуть бути застосовані для проєктування вокальної, диригентської та методичної підготовки майбутніх учителів музичного

мистецтва; запропоновано авторські методи та тести інших науковців стосовно діагностики художньо-емоційної сфери особистості в процесі сприйняття творів музичного мистецтва.

5. Повнота викладення матеріалу дисертації в публікаціях.

Результати дослідження відображено в 9 одноосібних публікаціях автора. Із них: 3 статті у фахових виданнях України, 1 стаття у зарубіжному періодичному виданні, 5 статей апробаційного характеру. У наукових публікаціях презентовано основні положення дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну, практичне значення та винесені на захист положення. Роботи дисертантки пройшли незалежну апробацію на міжнародних і всеукраїнських конференціях і науково-практичних семінарах.

6. Ступінь обґрунтованості наукових положень.

Відповідно до мети дисертаційного дослідження, яка полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці й експериментальній перевірці методики проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва задля досягнення їхньої підготовленості до формування художньо-емоційного досвіду школярів, автором дослідження здійснено інтерпретацію феномену художньо-емоційного досвіду, який потрактовується як накопичений обсяг еталонів емоційного реагування на художньо-виразні паттерни мистецької мови, актуалізація яких уможлиблює досягнення художньо-ціннісного сенсу мистецького твору. Крім того, визначено функції, що взаємодіють із функціями художньо-емоційного досвіду, а саме: гностично-когнітивна, мотиваційно-ціннісна, рефлексивно-творча.

У процесі дослідження авторкою вирішено низку завдань, зокрема, розкрито сутність та компонентну структуру підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів; обґрунтовано методологію та методичне забезпечення проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів; визначено критерії та показники оцінювання рівня підготовленості майбутніх учителів музичного

мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів; експериментально перевірено ефективність методики проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів.

Спираючись на аналіз попередніх наукових досліджень, авторка пропонує та обґрунтовує необхідність реалізації педагогічних умов, які спроможні забезпечити ефективність проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів, а саме: стимулювання генерації та диференціації художньо-естетичних емоцій у музично-перцептивному та мистецько-аналітичному процесах; спрямування музично-аналітичної діяльності на формування та систематизацію ментальних уявлень щодо художньо-емоційних конотацій елементів музичної лексики; актуалізація художньо-емоційного досвіду як чинника самопроєктування педагогічно-перформативної діяльності.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Позитивно оцінюючи представлене дослідження варто зазначити, що аналіз рукопису дисертаційної роботи Чжоу Є показав, що вона є системним дослідженням теоретичних і методичних засад проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів. Дисертаційне дослідження відповідає чинним вимогам до кандидатських дисертацій, логіці та послідовності розкриття основних дослідницьких завдань. Назва роботи узгоджується з метою, відповідає змісту теоретичної частини та проведеного експериментального дослідження. Аналіз змісту дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що автором визначено понятійний апарат (об'єкт та мета), що дозволило чітко

сформулювати завдання. Ці факти переконливо доводять високий науковий рівень Чжоу Є як грамотного науковця.

Виходячи із зазначеного, є підстави класифікувати дисертаційне дослідження Чжоу Є як завершене педагогічне дослідження, що містить нові наукові положення, має конкретне теоретичне і практичне значення та свідчить про уміння автора прогнозувати актуальні проблеми теорії і методики музично-педагогічної освіти й успішно працювати над їхнім розв'язанням.

Сформульовані в дисертації загальні висновки відображають належний рівень реалізації представлених у вступі мети і завдань роботи, а також вказують на перспективність подальших наукових досліджень.

7. Структура та зміст дисертації, її завершеність встановленим вимогам щодо оформлення.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, списку використаних джерел (300 найменування, з них 96 іноземними мовами), додатків. Загальний обсяг дисертації складає 290 сторінок, з них 198 сторінок основного тексту. Робота містить 10 таблиць, 9 рисунків.

Доречно наголосити на тому, що у першому розділі дослідниця цілком виважено обґрунтувала теоретико-методологічні засади дослідження. Основними функціями художньо-емоційного досвіду визначено оцінно-когнітивну, інтегрально-конвергентну та художньо-комунікативну. Крім того, визначено функції, які взаємодіють із функціями художньо-емоційного досвіду, а саме: гностично-когнітивна, мотиваційно-ціннісна, рефлексивно-творча.

Цінним є те, що на основі використання інтеграційного та системного підходів дисертантка розкрила структуру підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів, що складається з гностично-антропологічного, ціннісно-інтенціонального та творчо-праксеологічного компонентів.

Варто зазначити, що наукову цінність представляє другий розділ дисертаційного дослідження, у якому обґрунтовано методологію та розроблено

методику проектування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів.

Відповідно до проєктувального підходу дисертанткою розроблено педагогічні принципи, котрі уможливили якісні показники досліджуваного феномену, а саме: забезпечення організаційної самостійності в процесі створення проєктів; активізації мнемічних конструктів художньо-емоційного досвіду в процесі аналізу образної виразності фортепіанних творів; цілеспрямованої активізації різних модусів сприйняття та відтворення художньої інформації; урахування домінуючого типу художнього мислення.

Слід відразу зазначити, що вельми цінним є те, що дисертанткою запропоновано та експериментально перевірено педагогічні умови формування художньо-емоційного досвіду школярів в процесі проектування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Для реалізації запропонованих педагогічних умов автором дисертації запропоновано комплекс методів, а саме: рефлексивної сегрегації художніх емоцій; емоційної верифікації художньо-музичної інформації; синхронізації музично-афективних еталонів; складання художньо-емоційних проєктів фортепіанних творів; емоційно-інтелектуального проектування художньо-музичної взаємодії.

Чільне місце у змісті дисертаційного дослідження відводиться третьому розділу, де автором дисертації презентовано процес і результат експериментальної перевірки методики проектування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів.

Не викликає сумніву розроблений автором діагностичний апарат дослідження, до якого увійшли критерії і показники сформованості досліджуваного феномена. Так, застосовуючи метод емоційно-інтелектуального проектування художньо-музичної взаємодії дисертантка пропонувала респондентам підготувати уроку-виставу, де студенти мали презентувати фортепіанний твір у формі музичної психодрами, попередньо розкривши дітям

художньо-емоційний зміст твору як виставу, у якій взаємодіють персонажі-персоніфікації художніх образів твору.

Вартісним вважається те, що використовуючи ігрові форми музикування дослідниця проводила експрес-тестування дітей за типом мислення й темпераментом, пропонувала розподілити ролі та розіграти під звучання музики психодраму.

Заслуговує схвалення представлений автором дисертації матеріал, у якому схарактеризовано методику роботи над музичним твором. Так, на практичних заняттях з основного музичного інструменту респондентам пропонувалося обрати фортепіанний твір та скласти експлікацію заняття, яка включала в себе обґрунтування педагогічно-інтерпретаційної концепції (стильовий, жанровий аналіз, актуалізацію контексту творення тощо); докладний аналіз тематичної драматургії; визначення персонажів-персоніфікацій художніх образів; емоційну карту твору (хронологічну експлікацію втілених емоцій); сюжетну лінію, складену на основі вищезазначених конструкцій.

Заслуговує схвалення і позитивної оцінки використані здобувачем діагностичні методики в галузі музичної педагогіки запропоновані зарубіжними науковцями, з-поміж яких: анкета «Діагностика сприйняття та індукції музичних емоцій», розроблена П. Юслином та П. Лауккою; педагогічне тестування за методикою «Женевська емоційно-музична шкала»; діагностика за методикою «Дослідження внутрішньо-особистісної мотивації до переживання емоцій під час сприйняття музики» запропонована А. Ван ден Тол та Ж. Едвардс; педагогічне тестування на основі технології афективного праймінгу розроблене Р. Ю Лин Тей і Бі Чин Нг.

На особливу увагу заслуговують презентовані Чжоу Є результати перевірки ефективності методики проектування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів. Перевірка здійснювалася за допомогою критерія Р. Фішера, що підтвердило ефективність отриманих результатів представлених у таблицях.

Порівняння сумарних коефіцієнтів сформованості компонентів підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів на різних етапах експерименту, порівняння результатів діагностики в ЕГ та КГ та обчислення часток ЕГ та КГ, у яких проявилася досліджувана ознака свідчать про ліквідність і достовірність запропонованих методик проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів.

Заслужують позитивної оцінки укладені дисертанткою додатки, які використовувалися в змісті дисертаційного дослідження.

Таким чином, дисертація Чжоу Є вважається цілісним науковим дослідженням із дотриманням вимог МОН України.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Водночас, попри позитивну оцінку роботи висловимо певні зауваження чи, можливо, дещо інший свій погляд на окремі положення дисертації.

1. Дисертантка здійснила ґрунтовний аналіз психолого-педагогічних праць зарубіжних та вітчизняних авторів із проблеми дослідження. На нашу думку, більш детального висвітлення потребує аналіз вітчизняного досвіду щодо проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів.

2. Бажано уточнити, як враховувалася спеціальність бакалаврів музичного мистецтва. Чи брали участь в експерименті лише студенти зі спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво), чи також студенти спеціальності 025 (Музичне мистецтво). Цікавим було почути результати порівнянь, якщо задіяними були бакалаври двох спеціальностей.

3. На сторінках 169-171 дослідниця характеризує рівні підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів, які нею влучно номіновано як: «інтенціональний», «усвідомлений», «стохастичний», «формалізований». Утім, не кожен з цих рівнів схарактеризовано у повній мірі. Варто звернути на це увагу.

4. Робота тільки б виграла, якщо б дисертантка довела роль самостійної роботи майбутніх учителів музичного мистецтва в період проходження педагогічної практики стосовно формування художньо-емоційного досвіду школярів.

5. Виходячи з того, що професійна підготовка студентів у класі основного музичного інструмента носить системний і плановий характер, вартісним було б дослідити роботу студентів у наукових гуртках та проблемних групах з розробки методик формування художньо-емоційного досвіду школярів під час навчання гри на фортепіано.

9. Загальний висновок.

Дисертаційна робота Чжоу Є «Проектування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, відповідає вимогам пунктів 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 30.12.2015, № 943 від 20.11.2019) та на підставі Порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167.

Офіційний опонент: доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри музичного мистецтва
та методики музичного виховання
Центральноукраїнського
державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

Підпис Черкасова В. Ф. засвідчую
Учений секретар

9 жовтня 2020 року.

В. Ф. Черкасов

С. В. Омеляненко